

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲ ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ
ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರು

ಡಾ.ಹೇಮಪ್ಪ ಬ.ಕೆಂಚಳ್ಳಿ

ಡಾ.ಹೇಮಪ್ಪ ಬ.ಕೆಂಚಳ್ಳಿ
ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು,
ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ
ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ
ಕಾಲೇಜು, ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ,
ರಣಹಳ್ಳಿ, ಹಾವೇರಿ

ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದು, ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲ ತನ್ನದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದು ಸ್ಮರಣೀಯವಾದದ್ದು. ಅಲ್ಲದೇ ನಾಲ್ಕು ಹುತಾತ್ಮರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಜಿಲ್ಲೆಯಿದು. ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ, ಗಾಂಧೀಜಿ, ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರ ಬೋಸ್, ನೆಹರು ಆಗಮಿಸಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ನಾಡು ಇದು. ಹೀಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಲು ಕಾರಣರಾದ ಕೆಲ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರಲ್ಲ ಮೊದಲಾಗರೆಂದರೆ,

ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರು:

ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರ ಪಂಕ್ತಿಯ ನಾಯಕರಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖರೆಂದರೆ ತಿಲಕರು. ಇವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯ ತೀವ್ರವಾದಿಗಳ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಇವರು ಜನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ದಿನ ಬಳಕೆಯ ಉಪಮಾನ ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಚಳುವಳಿಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು. 1906 ರಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಾತಿನಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಜನತೆಗೆ ಅದೇ ಭಾಗದ ಗೋಕಾಕನ ಬಟ್ಟೆ ಗಿರಣಿಯ ಉದಾರಣೆ ಕೊಟ್ಟು, ಸ್ವದೇಶಿ, ಬಹಿಷ್ಕಾರ ತತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು. ಗೋಕಾಕ್ ಗಿರಣಿಯ ಬಂಡವಾಳ 20ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳು, ಆದರೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ

ಭಾರತದಿಂದ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಖರೀದಿಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ 40ರಿಂದ 50ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದೇ ರೂಪಾಯಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದರೆ ಇಂಥ 200 ರಿಂದ 250 ಗಿರಣಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನತೆಗೆ ನೈಜ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಚಳುವಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದ್ದು, ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಗೆ ಎಂಥವರು ಇವರ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕು ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ತಿಲಕರ 'ಕೇಸರಿ'ಯ ವಾಚನದಿಂದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 1907ರಲ್ಲಿ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 1907ರಲ್ಲಿ ಸೂರತ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಹೊಸಕೇರಿ ಅಣ್ಣಾಚಾರ್ಯರು, ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೋಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯರ ತಿಲಕರ ಠರಾವುಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು 1916ರಲ್ಲಿ ತಿಲಕರ ಹೋಂರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಿತರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್ ಒಂದು ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟರು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಚಳುವಳಿಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬಳಸುವ ಪ್ರಚಾರ ಕನ್ನಡವೇ ಆಗಿರಬೇಕು ಎಂದಾಗ ತಿಲಕರು ಹೌದು ಯಾವುದೇ ಚಳುವಳಿ ಜನರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ತಿಲಕರ ವಿಶಾಲಮನೋಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

1916ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಹೋಂರೂಲ್ ಶಾಖೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಮುಂಬಯಿಯ ಪ್ರಾಂತದ ನಾಯಕರಾದ ದಾದಾ ಸಾಹೇಬ ಖೋಸಡೆ, ತಿಲಕರು, ನರಸೋಪಂತ ಕೇಳಕರ, ಶಿವರಾಂ ಪಂತ ಪರಾಂಜಪೆ ಮೊದಲಾದ ನಾಯಕರುಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

1921ರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪುಣೆ, ಮುಂಬಯಿ ತರುವಾಯ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದವು. ಪುಣೆಯ ತರುವಾಯ ಧಾರವಾಡವೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಸಂಪಾದಿಸಿದೆ. 1930ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿನ ಮುಂಬಯಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮುಂದಾಳುಗಳಾದ ದಾಜಿ ಆಬಾಜಿ ಖರೆ ಎಂಬುವವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು, ಆ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ಧುರೀಣರಾದ ತಿಲಕರು, ಫಿರೋಜಿ ಷಾಹ ಮೆಹತಾ

ಮೊದಲಾದವರು. ಸಿಂಧ್, ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದರು. ತಿಲಕರು ಹೋರೂಲ್ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಧಾರವಾಡದ ಮುಂದಾಳುಗಳಾದ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಮುದವೀಡ, ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಕಡಪ, ವೆಂಕಟರಾವ್ ಆಲೂರು, ವಿಠಲರಾವ್ ಜೋಶಿ, ಅನಂತರಾವ್ ದಾಬಡೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ತಿಲಕರು ಲೋಕಶಾಹೀ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಪ್ರದೇಶದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಈ ಚಳುವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 12.5.1920ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನವು ಸೇರಿತು. ಆ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ನಿವೃತ್ತ ದಿವಾನ ವಿ.ಪಿ.ಮಾಧವರಾವ್ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಶಿವರಾಮಪಂತ ಪರಾಂಜಪೆ 'ಕೇಸರಿ' ಪತ್ರದ ಖಾಡಿಲಕರ, ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೌಜಲಗಿ ಮುಂತಾದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಕಳೆಯಿತು.

ರಾಜಹಂಸ ಕಾರ್ಯಾಲಯವೆಂದರೆ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನಿಕ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಕೂರುವ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ 1916ರಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ಬೇಟೆ ನಿಡಿದರು, 1921ರಲ್ಲಿ ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯರು ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಅಲಿ, 1923ರಲ್ಲಿ ಸಿ.ರಾಜಗೋಪಾಲಚಾರಿಯವರು, ರಾಮದಾಸ, ಗಾಂಧೀಯವರು, 1928ರಲ್ಲಿ ಜಯರಾಮದಾಸ ದೌಲತರಾಮ, 1938ರಲ್ಲಿ ಜಿ.ವಿ. ಮಾಲವಂಕರ ಹೀಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರುಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬೇಟೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೆ ಚಳುವಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆಯುವಂತಾಯಿತು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ :

ಜಾಗತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದ, ರಾಜ್ಯದ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಅವರ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವಂತಹದ್ದು, ಅವರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಬಂದದ್ದು 1915ರ ಮೇ 3ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು, ನಂತರದಲ್ಲಿ 1919ರ ಮೇ ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಟೆ ನಿಡಿದರು. ಅವರು ಮೊದಲು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು 1920ರ ನವಂಬರ 3ರಂದು ನಿಷ್ಪಾಣಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬ್ರಹ್ಮಣೀತರರ ಮಧ್ಯಯಿದ್ದ ಕಂದಕವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನ ಕರೆ ನೀಡಿದರು.

ಅದೇ ದಿನ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಯಾಳಗಿಯ ಗೋವಿಂದರಾಯರು ಉಸ್ತುವಾರಿ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೋಟೆಯ ಬಯಲನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು, ಸುಮಾರು 15000 ಜನತೆ ಸೇರಿದ್ದು ಬೆಳಗಾವಿಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ದೊಡ್ಡ ಮಟ್ಟದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ 1000ರೂ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಯಿತು. ಅಂದಿನ ಅವಿಭಜಿತ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಬೆಳಗಾವಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಭಾವ ಚರಿಸಿತ್ತು. ಕಾರಣ 1920ರ ವೇಳೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಭಾವ ಅಷ್ಟೊಂದು ಇರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಆದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಜಾಗೃತಿ ಕಾರ್ಯದ ಆರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ನಂತರದಲ್ಲ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮತ್ತೇ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದು 1920ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರಾದ ಶೌಕತ್ ಅಲಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಅಂದಿನ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಗುರುರಾವ್ ಕುರ್ತುಕೋಟೆ ವಹಿಸಿದ್ದು, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು, ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೌಜಲಗಿಯವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ಜನತೆಗೆ ಆ ನಾಯಕರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಈ ಸಭೆಯು ಮುಗಿದ ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಮರಣಾರ್ಹವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡಿದರು. ಅದೇನೆಂದರೆ, 1920ರಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಭೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದು.

ಬೆಳಗಾವಿಯ ಮಾರುತಿ ದೇವಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಆಗು ಹೋಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಧ್ಯಾಪಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಉನ್ನತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಸರಕಾರ ರಾಕ್ಷಸ ಸರಕಾರ, ಅದು ನಮ್ಮ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸೋದರರ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಗಾಸಿಗೊಳಿಸಿದೆ. 50ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಎಲ್ಲರೂ ರಾಣಿ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಕೈನೂಲಿನ ಬಟ್ಟೆ ಉಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಎಂದು ನಾವು ಸ್ವದೇಶಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿವೋ ಅಂದೇ ನಮ್ಮ ಪತನ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ನಾವು ಗುಲಾಮರಾದೆವು, ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಜನತೆ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಬಟ್ಟೆಯಿಲ್ಲದೆ, ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ನೀವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ದಿನವೂ ಒಂದು ಘಂಟೆ ಹೊತ್ತು ನೂತು ಆ ನೂಲನ್ನು ದೇಶಕ್ಕೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿರುವ ತನಕ ಒಳ್ಳೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಉಡುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಆ ಮಹಿಳಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಮಹಿಳೆಯರು ಹಣ ಮತ್ತು ಆಭರಣಗಳನ್ನು ನಿಧಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಬಾಗಲಕೋಟೆಗೆ ಬೇಟಿ ನಿಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಪಂಗಡಗಳ ಮಧ್ಯದ ಕಂದಕವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಆ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಸಂದೇಶವೆಂದರೆ, ಈ ವರ್ಷದ ಕೊನೆಯ ಒಳಗಾಗಿ ಒಂದು ಕೋಟಿ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಬೇಕು, ಒಂದು ಕೋಟಿ ಜನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಬೇಕು ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ಲಕ್ಷ ರಾಜ್ಯ ದೇಶದಲ್ಲ ತಿರಗಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು 'ಸ್ವರಾಜ್ಯ ನನ್ನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಲು ನಾವು ಶಾಲೆಗಾಗಲ, ಶಾಸನಸಭೆಗಳಾಗಲ ಹೋಗಿ ಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಯ ಉದ್ದೇಶದ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿಯ ಅಧಿವೇಶನ : ಕಾಕಿನಾಡಲ್ಲ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲ ಮುಂದಿನ ಅಧಿವೇಶನ ಎಲ್ಲ ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಆಗಲೇ ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮುಂದಿನ ಅಧಿವೇಶನದ ಸಭೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, ಸ್ವತಃ ಅಂದಿನ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಮೌಲಾನಾ ಮಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಈ ಹೇಳಿಕೆ ನಂತರ ಬಿಜಾಪುಕ್ಕೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು, ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಸದಾಶಿವ ಕಾರ್ನಾಡರು, ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಗಂಗಾಧರ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಗಗಳಲ್ಲ ಸಭೆ ನಡೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಕೊನೆಗೂ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ರಾಜ್ಯದ ನಾಯಕರು ಈ ರೀತಿ ಆರಂಭದಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು, ಕೊನೆಗೆ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ 1924ರ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದು, ಬಹುಷಃ ಇಲ್ಲಯ ನಾಯಕರ ಪ್ರಭಾವವೂ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

1924ರ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವಂತ ವಿಷಯ ಕೇಳಬಂತು, ಅದೇನೆಂದರೆ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಈ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪಿದ್ದು (ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ವೇಳೆಗೆ ಎರಡು ಬಣಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪಿದ್ದು) ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯರಿಗೆ ಬಹು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತದ ಸಭೆ ನಡೆಸುವ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಒಂದೇ ಬಾರಿ. ಈ ವಿಷಯ ಅಂದಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಿಗೆ ಅತೀವ ಉತ್ಸಾಹವಾಗಿತ್ತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬೆಳಗಾವದ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದು ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿ, ಅವರ ಭಾಷಣದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಮುಂಚಿನ ದಿನವೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಹಂಚಲಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು 'ನಾನು ಮಾತನಾಡುವುದು ಎನು ? ಎಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ನಾನು ಕಡಿಮೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇನೆ, 1920-21ರಲ್ಲಿ ನಾವು ಏನು ? ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದವೋ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಅನೈಕಮತ್ಯ ವಿರಸ ತಲೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹಿಂದೂಗಳು-ಮುಸ್ಲಿಂರು ಶತ್ರುಗಳಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದು, ಹಿಂದೂಗಳು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ, ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟದರೇ ಪಾಪ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ನಾವು ಅವುಗಳಾಚೆ ಬರಬೇಕು, ತಿಲಕರ "ಸ್ವರಾಜ್ಯ ನನ್ನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವುದೇ ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಪರಮೋದ್ದೇಶ, ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬೇಕು, ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ದಾರಿ ರಾಜ, ನೂಲು, ಖಾದಿ ಇವು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ, ಆದರೆ ಅದರಂತೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಭಾಷಣದಿಂದ ಕಾಲ ಹರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ನಾಟಕವಾಡುತ್ತೇವೆ. ಅಂದರೆ ಒಬ್ಬ ವೇಷಧಾರಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಪಾತ್ರಮಾಡಿದಂತೆ, ಆ ವೇಷ ಹಾಕಿದವನು ಸತ್ಯವಂತನೋ ಅಲ್ಲವೋ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು, ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಾತು ಒಂದೇ ನೀವು ಯಾರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೀರೋ ಅವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ನಿಜವಾಗಿ ಆಗಿದ್ದರೆ, ನಾವು ನೂಲಬಳಸುತ್ತೇವೆ ಎಂದಷ್ಟೆ ಯೋಚಿಸಿ, ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿ, ಇಲ್ಲಾ ಗಾಂಧೀ ಹುಚ್ಚನೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಬಿಡಿ. ಆದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಯೋಚಿಸಿ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಜನತೆಗೆ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆದೇಶದಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ನೋವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಜನತೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಫೆಬ್ರವರಿ, ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಾವೇರಿಗೆ : ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಾವೇರಿ ಜನತೆಗೆ ಮತ್ತು ಚಳುವಳಿಕಾರರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ 1934ರ ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡರು. ಅವರು ಹಾವೇರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹರಿಜನ ಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಧರ್ಮಶಾಲೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಜಾಲನೆ ನೀಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ವೀರಶೈವ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದು, ಅವರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ 12ವರ್ಷ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಾರ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಾತಿಗೆ ಪುಟಕೊಟ್ಟರು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಚಳುವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವುದಾಗಿ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟರು.

ನಂತರ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಭಾಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುಮಾರು 30,000 ಜನತೆ ಸೇರಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಶ್ರೀ ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೆರದ ಜನತೆಗೆ ಉತ್ಸಾಹ, ಸಂಭ್ರಮಗಳು ಮೇರೆ ತಪ್ಪಿದವು, ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಹಾವೇರಿಯ ಹೈಸ್ಕೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕವಿ ರವೀಂದ್ರರ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿದರು. ಹಾವೇರಿಯ ಸಭೆಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನೆತ್ತಿ. ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ್, ಕೆ.ಎಫ್.ಪಾಟೀಲ್, ಪರಮಣ್ಣ ಹೊಸಮನಿ, ಸಂಗೂರು ಕರಿಯಪ್ಪ, ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಿ, ವಿನಾಯಕ ಗಣಪುಲೆ ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರ ಪರಿಶ್ರಮವಿದ್ದು, ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಆ ಸಭೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದರೆ, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಾಡಿದಂತಾಗಿತ್ತು.

ಮೋಟೆ ಬೆನ್ನೂರುಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು 1934 ಮಾರ್ಚ್ 1 ರಂದು ಶಿಷ್ಯ ಮೀರಾಬೆನ್ನರೊಂದಿಗೆ ಮೋಟೆ ಬೆನ್ನೂರಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಬಂದ ತಕ್ಷಣ ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ ಮತ್ತು ಸಿದ್ದಮ್ಮರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಮಹದೇವಪ್ಪನ ತಾಯಿ ಬಸಮ್ಮ ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ನೂತ ನೂತನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಹಾಕಿ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಮಹದೇವಪ್ಪ ಬೆಳಗಾವ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸಿದ್ದಮ್ಮಳಿಗೆ ನಾನೇ ನಿನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಬೇಟಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿದ ನಂತರ ಮೋಟೆ ಬೆನ್ನೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೋಟೆ ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾರಂಭ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಕೆ.ಎಫ್.ಪಾಟೀಲ್, ಉಕ್ಕಂದ ಅಂಗರಾಜ, ಹಾವನೂರು ಬಸಪ್ಪ ಇವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ, ಸಭೆ ನಡೆದು ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಮೀರಾಬೆನ್ನ ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದು, ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಊರ ಜನ ತಮ್ಮ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ, ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಯಾವ ಬೇದಭಾವವಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಊರಿನ ಹೊಂಡ-ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ನಿರ್ಬಂದವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹರಿಜನ ನಾಯಕರು ಹೇಳಿದ್ದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅತೀವ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬ್ಯಾಡಗಿಗೆ ಬೇಟಿ ನೀಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನತೆ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಅಂಗಾಯಿತ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೂಡಾ ಅಭಿನಂದಿಸಿದರು, ಬ್ಯಾಡಗಿಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಹರಾಜು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಬ್ಯಾಡಗಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ದಾರ ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲರು ತಮ್ಮ ವೃದ್ಧ ತಾಯಿಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಬೇಡಿಮಾಡಿಸಿದ್ದು ಆ ವೃದ್ಧ ತಾಯಿಯ ಅತೀವ ಸಂತೋಷ

ಕಂಡು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೂ ಆ ಸನ್ನಿವೇಶ ಋಷಿ ನೀಡಿತು. ಬ್ಯಾಡಗಿಯ ಬೇಟೆಯ ನಂತರ ಕೆ.ಎಫ್.ಪಾಟೀಲರು ಕಾಕೋಳದ ಜನತೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು.

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ತಾಲೋಕು ಕೇಂದ್ರ ರಾಣಿ ಬೆನ್ನೂರಿಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬೇಟೆ ನೀಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು, ಅವರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಹರಿಜನ ನಿಧಿಗೆ 515 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಹಾರ ಭೂಕಂಪ ಪರಿಹಾರ ನಿಧಿಗೆ 101 ರೂಪಾಯಿಗಳ ನಿಧಿಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಜನತೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಾಣಲು ತಾಲೋಕಿನ ವಿವಿಧ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಆಗಮಿಸಿದ್ದು, ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಂತರದಲ್ಲ ಚಳುವಳಿಗೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಮೆರಗು ಬಂದಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಕ್ಕಲ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು, ಆದರೆ ಆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ದಾರಿ ಸರಿಯಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ ಬಂದಾಗ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಇಲ್ಲಾ ನಾನು ಹೋಗಲೇಬೇಕು ಕಾರಣ ಅಲ್ಲ ದೊಡ್ಡಮೇಟೆ ಅಂದಾನಪ್ಪ ಎಂಬ ಯುವಕ ಸಮಾಜದ ಹಿತ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಹರಿಜನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಗಳಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಹರಿಜನರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಸಾಲವನ್ನು ಮಾಫಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು, ಹರಿಜನ ಸೇವಾಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ, ಹಾಗಾಗಿ ಹೋಗಲೇಬೇಕೆಂದು ಹೋದಾಗ, ಹೇಗೂ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ಜನತೆ ಸೇರಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ವಾಗತ ಸಿಕ್ಕು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅಂದಾನಪ್ಪ ದೊಡ್ಡಮೇಟೆಯವರು 1000ರೂ ನಿಧಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂದಾನಪ್ಪನವರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಅನೇಕ ಹರಿಜನರು ಗೋಮಾಂಸ ಭಕ್ಷ ಮತ್ತು ಕುಡಿತ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರೋ ಆ ಕಾರ್ಯ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಪ್ರೇರಣೆ ಈ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವುದರಲ್ಲ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಚಳುವಳಿ ಕೇಂದ್ರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಬೇಟೆ ನೀಡಿದರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯ ಹರಿಜನ ಕೇರಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಬಂದರು, ಒಂದು ಘಟನೆಯಿಂದ ಋಷಿ ಪಟ್ಟರು ಕಾರಣ ಹರಿಜನ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಿರಣಿಯ ಮಾಅಕನಾಗಿದ್ದು. ಆದರೆ ಹರಿಜನ ಕೇರಿಯ ಮೋರಿಗಳ ದುರ್ಗಂಧ ಕಂಡು ಪೌರಸಭೆ ಮತ್ತು ಜನತೆಗೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ನೀವು? ನಿಮ್ಮ ದೇಹ, ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಿಮ್ಮ

ಊರು, ಕೇರಿ, ಮೋರಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ರೋಗ ರುಜೀನಗಳು ಬರುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬೇಡಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು.

ನಂತರದಲ್ಲ ರೈಲ್ವೆ ಕೆಲಸಗಾರರು, ಕೂಲಕಾರ್ಮಿಕರು ಅವರನ್ನು ಬೇಟಿಯಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡಬಹುದು, ಆದರೆ ನೀವು ಸಹ ಮಾಲಕರೊಂದಿಗೆ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಕಾರ್ಮಿಕ-ಮಾಲಕ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಇದ್ದರೆ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ, ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಇರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬೆಳಗಾವದ ಮಿಶನ್ ಸ್ಕೂಲನ ಕಂಪೌಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯನ್ನು ಉದೇಶಿಸಿ 'ನಾನು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೊಸಬನಲ್ಲ, ಈ ಊರಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದವರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಿಧಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಧನ್ಯವಾದ, ಹರಿಜನ ಸೇವೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯ, ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲದೆ ಮತ್ಯಾರು ಮಾಡಬೇಕು ? ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬಡುವಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ಕೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೊಲಸನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿ ಹರಿಜನ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ನೈರ್ಮಲ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕು ಇದೇ ನಿಜವಾದ ವಿದ್ಯೆ. ಇಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನೆನಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

1934ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವದ ಹುದಲ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಅಬ್ದುಲ್‌ಗಪೂರ ಖಾನ್, ಬಾಬಾ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್, ಮಹದೇವ ಭಾಯಿ ದೇಸಾಯಿ, ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭ ಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್, ಶೇರ್ ಜಮನಾಲಾಲ್ ಬಜಾಜ್ ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದು, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರೇಕೇರೂರು ತಾಲೂಕಿನ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ನ್ಯಾಮತಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಆ ಎಲ್ಲಾ ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪನ ಹರಿಜನ ಕಾರ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟರೆ, ವೀರಭದ್ರಪ್ಪನವರಿಗೆ ಆ ನಾಯಕರುಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಹಿರೇಕೇರೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹರಿಜನ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಸರಕಾರದಿಂದ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಸಿಗುವ ಹಕ್ಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಶಿಸಿ ವಿಶೇಷ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ದುಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪಂಡಿತ ಜವಹರಲಾಲ ನೆಹರು : ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರೆಂದರೆ ನೆಹರುರವರು. ಇವರು ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸೇವಾ ದಳದ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದು, ಡಾ.ಎಸ್.ಎನ್.ಹರ್ಷೋಕರು ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು ಇವರ ಆಮಂತ್ರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಜಕ್ಕಲ ಮತ್ತು ಬಾಗಲಕೋಟೆಗೆ ಬಂದು ಈ ಭಾಗದ ಚಳುವಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದವರು.

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸೇವಾ ದಳದ ಪರಿಷ್ಕೇಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಿಗೆ ಕೊಡಮಾಡುವ ಸೇವಾ ದಳದ ಪದವಿದಾನ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ 1931ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 17ಕ್ಕೆ ಪಂಡಿತ ನೆಹರು ಆಗಮಿಸಿದರು. ಅಂದು ಅವರನ್ನು ತೆರದ ವಾಹನದಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೆಸಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಜವಹರಲಾಲರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಬೀದಿದರು.

1931 ಡಿಸೆಂಬರ್ 18ರಂದು ಸಾಯಂಕಾಲ ಗುಳಕವ್ವನ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸೇವಾ ದಳದ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ವಿತರಣೆ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇವರಿದ್ದ ಕಡೆ ಜನತೆ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಿಗೆ ಜನತೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುವುದನ್ನು ಕಂಡ ನೆಹರು ಅವರು ಸ್ವತಃಹ ತಾವೇ ವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಂದು ಜನತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಬ್ಧವಾಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ನಂತರದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಃ ತಾವೇ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸ್ವಯಂಸೇವಕನಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟು ಕೈ ಕುಲುಕಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರತಿ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕನಿಗೂ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದು ಅಂದಿನ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ ಗುರುನಾಥ ಜೋಶಿಯವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ.

19ರಂದು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಷೋಕರವರು ಎಲ್ಲ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ ನೆಹರುರವರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೆಹರು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೈಕುಲಿಸುತ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಗುರುನಾಥ ಜೋಶಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅಂದಿನ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಿಗೆ ಮರೆಯಲಾರದ ಗಳಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹ, ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗುವಂತೆ ನೆಹರು ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಸ್ಮರಿಸುವಂತಿದೆ. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿಸಿ ನೆಹರುರವರು ಬಾಗಲಕೋಟೆಗೆ ಹೋಗುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿದ್ದು. ಅದು ಗದಗ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರಿಂದ ದಾರಿ ಮಧ್ಯದ ಗ್ರಾಮ ಅಂದಾನಪ್ಪ ದೊಡ್ಡಮೇಟೆಯವರ ಊರು ಜಕ್ಕಲ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನೆಹರುರವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲ ನಾಯಕರಿಗೆ ಭಯ, ಕಾರಣ ಅವರು ಬಲು ಶಿಸ್ತಿನ ಮನುಷ್ಯ ಎಂದು ಬಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿದವರು ಸದಾಶಿವ ಕಾರ್ನಾಡರವರು, ಅದಕ್ಕೆ ನೆಹರು ಒಪ್ಪಿ ಹೊರಟರು. ಆದರೆ ಆ ಗ್ರಾಮದ ದಾರಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸರಿಯಿರದಿದ್ದರು, ಜಕ್ಕಲಯನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಆಗಲೇ ಜಕ್ಕಲಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ಸುಮಾರು 50,000 ಜನ ಸೇರಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡಮೇಟೆ ಅಂದಾನಪ್ಪನವರು ನೆಹರುರವರಿಗೆ ಒಂದು ಬಂಗಾರದ ತಕಲಯನ್ನು

ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರು. ಸಮಯದ ಅಭಾವವಿದ್ದರಿಂದ 5 ನಿಮಿಷದಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಮುಗಿಸಲಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶವಾದರೂ ಸುಮಾರು 50,000 ಜನ ಸೇರಿದ್ದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೆಯೂ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ನೆಹರೂರವರ ಪ್ರಭಾವ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ನಂತರದಲ್ಲ ಬಾಗಲಕೋಟೆಗೆ ಹೊರಡುವ ರೈಲ್ವೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಪರಿಣಾಮ ಕಾರಿನಲ್ಲ ಹೊರಟದ್ದು, ಕಾರು ಬೆಣ್ಣೆಹಳ್ಳದಲ್ಲ ಸಿಕ್ಕು ನೆಹರೂರವರು ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ನಾಯಕರು ಕಾರಿನಿಂದಿಳಿದು ಪ್ರಯಾಸ ಪಟ್ಟು ಬಾಗಲಕೋಟೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ನೆಹರು ಸೇವಾ ದಳದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿಸಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಬಂದ ಪರಿಣಾಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಉತ್ಸಾಹ ಹೆಚ್ಚಿತು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸುಭಾಸ್ ಚಂದ್ರ ಬೋಸ :

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲ ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರಲ್ಲ ನೇತಾಜಿಯವರು ಒಬ್ಬರು. 1939ರವೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಹೊಸಮನಿ 1939ರಲ್ಲ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಧಿಕೃತಿಸಿ ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ಯುವಕರ ಕಣ್ಣಿನಿಯಾದ ನೇತಾಜಿ ಸುಭಾಸ ಚಂದ್ರ ಬೋಸರು ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ 'ಫಾರ್ವರ್ಡ್ ಬ್ಲಾಕ್' ಸೇರಿ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೆಂದು ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಎ.ಎ.ಮುಂಡರಗಿ ಹಾಗೂ ಕೆ.ಎಫ್.ಪಾಟೀಲರು ಒಡಗೂಡಿ 'ಫಾರ್ವರ್ಡ್ ಬ್ಲಾಕ್' ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಭಾವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಘಟಿಸಿದರು.

ಸುಭಾಸ ಚಂದ್ರ ಬೋಸರು ಹಾವೇರಿಗೆ ಬಂದು ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಹೊಸಮನಿಯವರನ್ನು ಕಂಡು ಹೋದದ್ದು, ನಂತರದಲ್ಲ ತಮ್ಮ 'ಫಾರ್ವರ್ಡ್ ಬ್ಲಾಕ್' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕ ಅಗ್ರಲೇಖನವು ಹೊಸಮನಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಘಟನೆ ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಳುವಳಿಕಾರರ ಸಂಘಟನೆಯ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

1928ರಲ್ಲ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತು ಮುಂಬಯಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕೆ.ಎಫ್. ನಾರಿಮನ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲ ಸೇರಿತು. ಆ ಸಭೆಗೆ ರಾಮರಾವ್ ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ, ರಂ.ರಾ.ದಿವಾಕರ, ಡಾ.ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡೀಕರ, ಮದ್ದರಾಜ ಕಬ್ಬಾರು, ಗದಿಗೆಯ್ಯ ಹೊನ್ನಾಪುರಮಠ ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರುಗಳು ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಭೆಯೂ ಸಹ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಳುವಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು.

1.7.1921ರಂದು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲ ನಡೆದ ಗೋಲಬಾರ್ ಘಟನೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿ ಆ ಪ್ರಕರಣದ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಬ್ಬಾಸ್ ತಯ್ಯಾಬ್ ಜಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆ ಸಮಿತಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಮುಖಂಡರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಎರಡು ಜನ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದ ಆರೋಪಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಸಾಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಮಾಡಿದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಲಾಲಾ ಲಜಪತ್‌ರಾಯ ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಅಲಿ ಅವರನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅವರು ಬಂದಾಗ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರಿದ್ದು, ಕೈದಿಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ಗೋಲಬಾರ್ ಪ್ರಕರಣದ ಕೈದಿಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ತುಂಬಿತು.

ಹೀಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯೋಧರು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಸಂಪೂರ್ಣ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಚಳುವಳಿಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಲ್ವರು ಚಳುವಳಿಕಾರರು ಈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹುತಾತ್ಮರಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಒಟ್ಟಾರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರ ಈ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಾವು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶೆ ಗ್ರಂಥಗಳು :

1. ಸಂ. ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ : ಗಾಂಧೀ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ. ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಆರ್.ದಾಸೇಗೌಡ
ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗಾಂಧೀ ಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1970.
2. ಸಂ.ಡಾ.ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್ : ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು. ಸಂ.3 ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ
ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1998.
3. ಶ್ರೀಮತಿ ಸಂಕಮ್ಮ ಜಿ.ಸಂಕಣ್ಣನವರ : ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ನೋಟ. ಶ್ರೀಮತಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ ಮಹದೇವಪ್ಪ
ಮೈಲಾರ ಬದುಕು-ಬರಹ. ಸಮೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬ್ಯಾಡಗಿ. 2012.
4. ಗುಬ್ಬಣ್ಣನವರ ಶಿವಾನಂದ, ರಾಷ್ಟ್ರಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ಹರ್ಷೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ. ರಾಷ್ಟ್ರೋತ್ಥಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕೆಂಪೆಗೌಡ
ನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು. 1986 ಮತ್ತು 2010

5. ಚವಲಾರ ಸರೋಜಿನಿ(ಮು.ಸಂ), ಚಿರ ಚೇತನ, ಕೆ.ಎಫ್.ಪಾಟೀಲರ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥ. ಕೆ.ಎಫ್. ಪಾಟೀಲರ 89ನೇಯ ವರ್ಧಂತಿ, ಸನ್ಮಾನ ಸಮಿತಿ ರಾಣೀಬೆನ್ನೂರು, ಜಿ|| ಹಾವೇರಿ 1989
6. ದಾಬಡೆ ನರಸಿಂಹ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ನೋವು-ನಲವುಗಳು, ಸರ್ವೋದಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಧಾರವಾಡ. 1996
7. ದಾನಿ ಸುರೇಂದ್ರ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಹಲವು ಮುಖಗಳು, ಬುರ್ಲಿ ಬಂದುಮಾಧವ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, 1988
8. ನಾಯಕ ಹಾ.ಮಾ, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ವಿಜಾಪುರ, ಕೆನರಾ ಈ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಏಶಿಯನ್ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಸರ್ವಿಸ್, ದೆಹಲಿ, 1984
9. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಎಸ್.ಎರ್.(ಸಂ) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಯದ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕೆಂಪೆಗೌಡ ನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು. 1997.2010
10. ಸುಶೀಲಾ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಸ್ಥೆ, ರಾಜಾಜಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು 2011